

Trần Văn Giàu - Cây đại thụ trong giới trí thức Việt Nam thời hiện đại^(*)

Hồ Bá Thâm^(**)

Tóm tắt: “Nam bộ thành đồng” - vùng đất anh hùng đã sinh ra và rèn luyện những chiến sĩ cộng sản kiên trung, những nhà lãnh đạo tài năng, những nhà khoa học xuất sắc của Việt Nam. Trong số đó có GS. Trần Văn Giàu (6/9/1911-16/12/2010), một tấm gương đức độ, tài năng, cùng những cống hiến và cuộc đời thăng trầm của mình, đã để lại những dấu ấn sâu đậm trong lòng đồng bào cả nước nói chung và đồng bào Nam bộ nói riêng. Bài viết khái quát về đặc điểm, phẩm chất, năng lực và những lĩnh vực nghiên cứu chính, những cống hiến của GS. Trần Văn Giàu, đồng thời chỉ ra những nhân tố khách quan, chủ quan có ảnh hưởng đến phẩm chất, khí phách, tài năng của ông - một trong những sử gia vĩ đại nhất của nền sử học Việt Nam hiện đại.

Từ khóa: Việt Nam, Trần Văn Giàu, Trí thức

1. Trần Văn Giàu sinh ra trong một gia đình điền chủ có truyền thống yêu nước tại xã An Lục Long, huyện Châu Thành, tỉnh Tân An (nay là tỉnh Long An)^(***). Sau khi tốt nghiệp Trường Trung

học Chasseloup Laubat ở Sài Gòn, năm 1928, ông sang Pháp du học. Chính tại nơi đây, ông bắt đầu cuộc đời hoạt động cách mạng yêu nước của mình. Trần Văn Giàu đã tham gia hoạt động trên nhiều lĩnh vực trong công cuộc đấu tranh giành độc lập, thống nhất đất nước và xây dựng CNXH từ năm 1930 đến cuối năm 2010. Ông vừa là nhà lãnh đạo cách mạng kiên định với các chức vụ cao (bí thư khu ủy, bí thư thành ủy), vừa là nhà giáo, nhà nghiên cứu tài năng. Dù trải qua những truân chuyên,

(*) Bài viết dưới dạng tổng hợp và bình luận.

(**) TS. NCVCC.; Email: hobatham@gmail.com

(***) Gia đình ông và gia đình vợ là những đại điền chủ giàu nhất nhì Nam bộ (“ruộng thẳng cánh... tàu bay bay” như anh kể) nhưng ông lại tự nguyện làm cách mạng vô sản mà một trong những mục tiêu là “lấy ruộng đất của người giàu chia cho người nghèo”. Việc “Phân bội” lại giai cấp của mình, đứng vào hàng ngũ những người đối lập điều ấy đã đủ nói lên, người ấy là một nhà cách mạng chân chính (<https://sites.google.com/site/hoangkimvietnam/tran-van-giau/tran-van-giau-tu-nha-cach-mang-den-su-gia>). Năm 1928, ông du học ở Pháp với ý định lấy hai bằng Tiến sĩ Văn chương và Luật khoa để về bệnh viện cho người nghèo, nhưng sau khi tiếp xúc với “Bản án chế độ thực dân Pháp” của Nguyễn Ái Quốc, ông quyết định gia nhập Đảng

Cộng sản Pháp (5/1929). Năm 1930, do tham gia biểu tình ở điện Élysée đòi Tổng thống Pháp hủy bỏ án tử hình nhà yêu nước Nguyễn Thái Học và các thủ lĩnh cuộc khởi nghĩa Yên Bái, ông bị cảnh sát Pháp bắt và trục xuất về nước (<http://www.tintucmientay.com.vn/Kham-pha-mien-tay/Dat-va-Nguoi/Tran-Van-Giau-nha-cach-mang-hien-triet-cay-ai-thu-cua-nen-su-hoc-Viet-Nam.html>).

thăng trầm trong sự nghiệp, nhưng ông đã vững bước hoàn thành xuất sắc, vượt trội với những thành quả cống hiến mang tầm cỡ quốc gia và quốc tế. Những thành tựu to lớn và cống hiến của ông, nhất là với tư cách là nhà trí thức tiên tiến, cách mạng, ông đã đạt được đỉnh vinh quang, được Nhà nước phong tặng danh hiệu cao quý - Anh hùng Lao động thời kỳ đổi mới.

Trần Văn Giàu không chỉ là người ham học hỏi, hiểu biết uyên bác, mà ông còn có năng lực phê phán, phân biện, có dũng khí và sáng tạo. Ông luôn có khát vọng, hoài bão, khí phách lớn, đầy nhiệt huyết, ý chí kiên nhẫn cao và say mê trong nghiên cứu khoa học, nhất là với hoạt động nghiên cứu sử học nước nhà thời cận-hiện đại. Đối với gia đình, ông là người nhân từ, độ lượng, mẫu mực, liêm khiết, giản dị, rất mực yêu thương gia đình và rất hóm hỉnh. Là nhà cách mạng, suốt đời ông đã chiến đấu kiên cường, cống hiến tuổi xuân, trí tuệ, hạnh phúc và ngay chính bản thân mình cho dân, cho nước. Là nhà khoa học, ông đã vắt kiệt sức mình cho ngàn vạn trang viết luôn lấp lánh sự khám phá những cái mới. Là nhà giáo, suốt đời ông trần trở với nghiệp dạy chữ và dạy làm người, theo tiêu chí “Học cả đời. Học ở dân. Học ở sách vở và cuộc sống. Học để làm người, với chữ người viết hoa” (<http://vietnamnet.vn/vn/giai-tri...>). Có thể nói, GS. Trần Văn Giàu hội tụ đầy đủ những phẩm chất cao đẹp của người trí thức hiện đại. Ông được giới chuyên môn trong và ngoài nước đánh giá là một nhà trí thức cách mạng lớn của Việt Nam bởi cuộc đời và sự nghiệp cách mạng cũng như những cống hiến của ông.

Nguyên Ủy viên Bộ Chính trị, nguyên Bí thư Thành ủy Thành phố Hồ Chí Minh Lê Thanh Hải đã từng nhận định rằng:

Đồng chí Trần Văn Giàu mang khí chất của một nhân sĩ Nam bộ điển hình. Chất Nam bộ toát ra từ trong giọng nói, nét cười, trong cách cư xử hàng ngày của đồng chí: vừa nhân hậu, bao dung nhưng cũng rất quyết liệt, thẳng thắn, vừa rất nghiêm khắc nhưng lại chân tình, nồng ấm. Tổ chất Nam bộ ấy cũng thấm thấu vào mỗi công việc đồng chí làm, từ hoạt động cách mạng cho tới nghiên cứu khoa học, trong mỗi ý tưởng và trên từng trang viết. Là một nhà tổ chức hành động thực tiễn tài giỏi, rồi trở thành một người thầy mẫu mực, một nhà nghiên cứu uyên bác. Nhưng trên hết, đó là một chiến sĩ cộng sản luôn sẵn sàng làm mọi nhiệm vụ miễn là nhiệm vụ ấy, công việc ấy có lợi cho Đảng, cho cách mạng, cho Nhân dân... Từ một chàng học sinh yêu nước, đến một chiến sĩ cộng sản kiên trung, rồi trở thành một cây đại thụ của khoa học và giáo dục nước nhà, cuộc đời trăm năm của đồng chí không phút giây nào ngừng nghỉ. Cho đến giây phút cuối cùng của cuộc đời mình, đồng chí vẫn luôn suy nghĩ cho những công việc chung mà không hề vương bận chuyện riêng tư. Dù trong hoàn cảnh nào, trên vị trí công tác nào, đồng chí luôn dùng toàn tâm, toàn ý vận toàn lực để có thể cống hiến được nhiều nhất cho sự nghiệp cách mạng của Đảng, của dân tộc (<http://www.sggp.org.vn/chinhtri/2016...>).

2. Giáo sư Trần Văn Giàu đã có nhiều công trình nghiên cứu lớn mang tính hệ thống, tính tổng kết lớn, tính đồ sộ, tính chuyên sâu, tính sắc sảo, trong phát hiện, lập luận, chứng minh... có nội dung mở đường cho khoa học. Ông đã tham gia giảng dạy một số môn lý luận và chính trị cũng như sử học ở trường Đại học Sư phạm Hà Nội và trường Đại học Tổng hợp Hà Nội (nhất là thời kỳ 1954-1960). Đồng

thời, ông cũng là một trong những người tham gia đào tạo những khóa sinh viên thế hệ đầu của Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, sau này trở thành những trụ cột của các ngành KHXH&NV, khoa học giáo dục ở Việt Nam.

Lĩnh vực hoạt động khoa học và văn hóa chính yếu của GS. Trần Văn Giàu là sử học. Có thể kể đến một số tác phẩm, công trình tiêu biểu như: “Hồi ký 1940-1945 Trần Văn Giàu”, “Triết học phổ thông”, “Biện chứng pháp”, “Vũ trụ quan”, “Duy vật lịch sử”, “Sự phát triển của tư tưởng Việt Nam thế kỷ XIX đến Cách mạng tháng Tám”, “Giá trị truyền thống của dân tộc Việt Nam”, “Sự khủng hoảng của chế độ nhà Nguyễn trước 1858”, “Lịch sử chống xâm lăng”, “Giai cấp công nhân Việt Nam”, “Lịch sử cận đại Việt Nam”, “Miền Nam giữ vững thành đồng”, “Địa chí văn hóa Thành phố Hồ Chí Minh”, “Tư tưởng Hồ Chí Minh”,...

Vào độ tuổi “xưa nay hiếm”, Giáo sư vẫn tiếp tục cho ra đời những bộ sách quý như: “Giá trị tinh thần truyền thống của dân tộc Việt Nam” (dài hơn 350 trang, 1980, 1993), “Địa chí Văn hóa Thành phố Hồ Chí Minh (do Giáo sư chủ biên, 4 tập, dài hơn 2.000 trang), “Đạo làm người từ Lý Thường Kiệt đến Hồ Chí Minh” (2006), “Vĩ đại một con người” (2008), “Tổng tập Trần Văn Giàu” (3 tập, dài 5.000 trang, 2006-2008), “Hồ Chí Minh vĩ đại một con người” (dài gần 1.000 trang, 2010),...

Những tác phẩm của ông được trao tặng Giải thưởng Hồ Chí Minh cao quý, trong đó nổi bật là các bộ sách: “Lịch sử cận đại Việt Nam” (gồm 4 tập, 1960 - 1963), “Giai cấp công nhân Việt Nam” (3 tập, 1962 - 1963), “Miền Nam giữ vững thành đồng” (5 tập, 1964 - 1965), “Sự

phát triển của tư tưởng ở Việt Nam từ giữa thế kỷ XIX đến Cách mạng tháng Tám” (3 tập, 1973 - 1993)^(*).

Hai bộ sách của ông viết về *lịch sử phong trào công nhân Việt Nam* là những công trình được tham khảo và trích dẫn rất nhiều ở cả trong và ngoài nước. Bên cạnh sự sống động và lượng tư liệu đồ sộ, điều làm cho các bộ sách này được đánh giá cao, tham khảo rộng rãi còn chính là phương pháp, cách tiếp cận mà Trần Văn Giàu thể hiện trong các công trình nghiên cứu này. Nhiều công trình trong và ngoài nước đã tìm cách trình bày, lý giải các quá trình, sự kiện của lịch sử cận - hiện đại Việt Nam theo những cách khác nhau. Tuy nhiên, phần lớn các công trình đều có chung cách nhìn, cách trình bày khiến cho lịch sử chỉ còn là lịch sử của các chính đảng, các lãnh tụ, các tôn giáo và các nhóm *élite* đủ loại. *Chỉ có trong các công trình nói trên của Trần Văn Giàu thì lịch sử mới thực sự được trình bày như là “sự nghiệp của quần chúng nhân dân”*, trong đó diện mạo, hình hài, tâm tư, nguyện vọng, hoạt động của quần chúng đã được tái hiện sinh động và cụ thể.

Cách viết sử ấy của Trần Văn Giàu rõ ràng đã có ảnh hưởng mạnh mẽ đến nhận thức luận và các tiếp cận của nhiều học giả trong và ngoài nước. Ở Việt Nam, kế tiếp công trình của ông đã xuất hiện một số nghiên cứu khác rất có giá trị về công nhân, nông dân, phụ nữ,... được thực hiện

(*) Các công trình được tuyển chọn và công bố trong tập I và II của bộ sách “Tác phẩm được tặng Giải thưởng Hồ Chí Minh” được coi là những công trình tiêu biểu nhất của ông. Tuy nhiên, hai tập sách đồ sộ này (với tổng cộng 3.558 trang) cũng chỉ thể hiện được một phần nhỏ những công hiến học thuật của GS. Trần Văn Giàu đã dành cho cách mạng, dân tộc và nền KHXH&NV Việt Nam.

theo cách tiếp cận này. Ở nước ngoài, cho đến giữa những năm 1990 mới xuất hiện một vài nghiên cứu theo hướng “*bottom up*”, trong đó cuốn sách đồ sộ của David G. Marr về Cách mạng tháng Tám “*Vietnam 1945: the Quest for Power*” là công trình tiêu biểu nhất. Ngày nay, việc áp dụng các cách tiếp cận của nhân học, xã hội học và *folklore* học vào nghiên cứu và trình bày lịch sử theo kiểu “*bottom up*” đang ngày một trở nên thịnh hành trong giới sử gia nhiều nước, và đã bắt đầu có dấu hiệu trở thành xu hướng cực đoan, “thấy cây mà không thấy rừng”. Trong bối cảnh này, bộ sách “*Giai cấp công nhân Việt Nam*” của Trần Văn Giàu lại càng khẳng định được giá trị có tính phương pháp luận của nó. Trong khi viết sử, dù lấy phong trào quần chúng làm đối tượng chính, Trần Văn Giàu không bị sa vào một thứ “*dân túy*” nào đó. Ông vẫn duy trì được cái nhìn đa diện, đa chiều, không cực đoan, không thiên lệch. Nghiên cứu về công nhân mà chỉ ra được cái ranh giới chính trị - xã hội vừa rõ ràng, vừa mong manh giữa hai lớp người, một lớp là “*thầy*”, lớp kia là “*thợ*”; chỉ ra được mối tương tác giữa chính thể, đoàn thể quần chúng và giai cấp công nhân, thì ở Việt Nam chỉ có GS. Trần Văn Giàu làm được, còn ở nước ngoài Joseph Buttinger và Martin Muray mới chỉ gợi ra được một vài ý tưởng mà thôi.

Bộ sách gồm ba tập “*Sự phát triển của tư tưởng ở Việt Nam từ thế kỷ XIX đến Cách mạng tháng Tám*” được GS. Trần Văn Giàu công bố trong khoảng thời gian 1973-1993 cũng rất nổi tiếng cả ở trong và ngoài nước. Đây chính là bộ công trình mà ông *Dụng công, Dụng tâm, Dụng trí* nhiều hơn cả để hoàn thành. Vốn chuyên viết giáo trình, khảo cứu và dựng

lại lịch sử các phong trào quần chúng, khi bắt đầu bước sang lĩnh vực nghiên cứu lịch sử tư tưởng Việt Nam, GS. Trần Văn Giàu nhận thức rõ rằng ông đang tự mình đảm nhận một nhiệm vụ rất khó khăn, phức tạp.

Biên soạn một bộ lịch sử tư tưởng Việt Nam là một nhiệm vụ vô cùng khó khăn mà trước đó chưa ai đủ sức làm, nhưng GS. Trần Văn Giàu đã tự nhận về mình một công việc mà bản thân ông nhận thấy rằng đây là công việc rất khó song không thể từ nan. Ông tự bạch khi tập I của bộ sách “*Sự phát triển của tư tưởng ở Việt Nam từ thế kỷ XIX đến Cách mạng tháng Tám*” ra đời: “*Đơn thương độc mã đi vào lĩnh vực lịch sử tư tưởng, ít ra là trong những bước đầu, thật là đáng lo, đáng sợ, không phải không có lúc nào chùn chân. (...) Ở đây vấn đề thì rất hấp dẫn, việc làm lại rất khó khăn, cái gì cũng khá mới lạ, chỉ có một cái quen thuộc là phương pháp luận, nhưng các nguyên lý của phương pháp luận ứng dụng vào lịch sử tư tưởng Việt Nam thì sao là đúng, chắc chắn phải vào việc một hồi lâu mới biết rõ được*” (<http://ussh.vnu.edu.vn/d4/news/Giao-su...>). Sau nhiều năm miệt mài khảo cứu, cuối cùng GS. Trần Văn Giàu cũng hoàn thành 3 tập của bộ sách “*Sự phát triển của tư tưởng ở Việt Nam từ thế kỷ XIX đến Cách mạng tháng Tám*”.

Đánh giá về bộ công trình đồ sộ này, David G. Marr, một trong những sử gia người Mỹ nổi tiếng thế giới và là chuyên gia hàng đầu về lịch sử hiện đại của Việt Nam viết: “*Trong số các công trình đã xuất bản bằng mọi thứ tiếng trên thế giới thì đó là bộ sử tốt nhất về tư tưởng Việt Nam*” (<http://www.ussh.vnu.edu.vn/d4/news/Giao-su...>). Thiết nghĩ, lời nhận xét trên đây của một sử gia phương Tây lớn như

David G. Marr đã đủ nói lên chân giá trị của công trình mà GS. Trần Văn Giàu “đau thiết” hơn 20 năm để hoàn thành, không cần phải bình luận gì.

3. Trong bối cảnh tràn lan chủ nghĩa giáo điều và duy ý chí trong hệ thống XHCN cũ và giới KHXH thời Xô viết hóa, GS. Trần Văn Giàu vẫn vượt lên được, là một thành công lớn trong thời bấy giờ. Giới khoa học cho rằng, thể giới quan mác xít được thể hiện theo một cách rất riêng trong phương pháp mà GS. Trần Văn Giàu tiếp cận và nghiên cứu lịch sử. Chắc chắn là ông thuộc vào thể hệ những trí thức Tây học đầu tiên *tự nguyện* tiếp nhận phương pháp tư duy mác xít một cách hoàn toàn duy lý, khoa học và đối xử học thuyết Marx-Lenin một cách khoa học - đúng như Marx từng đòi hỏi. Nhờ thế mà trong khi vận dụng phương pháp luận mác xít vào nghiên cứu lịch sử dân tộc, *ông đã giảm thiểu được tối đa những khuyết tật do bệnh giáo điều, máy móc* vốn là căn bệnh khá trầm kha của giới sử gia mác xít không chỉ ở Việt Nam mà ở nhiều nước thuộc phe XHCN trước đây.

Có thể nói, GS. Trần Văn Giàu đã nghiên ngẫm sâu sắc trong việc vận dụng lý thuyết về hình thái kinh tế - xã hội và học thuyết đấu tranh giai cấp vào việc phân kỳ lịch sử Việt Nam, và chính ông cũng sớm nhận ra rằng không thể cứ nhất nhất phải “gò” giai đoạn này hay giai đoạn khác của lịch sử dân tộc vào hình thái kinh tế - xã hội này hay hình thái kinh tế - xã hội kia.

Giáo sư Trần Văn Giàu đã khởi nghiệp trước tác từ rất sớm ở lĩnh vực lý luận - chính trị. Ngoài các tài liệu tuyên truyền, huấn luyện, ông cũng biên soạn khá nhiều sách triết học, kinh tế chính trị, khảo luận văn chương. Nhưng *sử học*

chính là lĩnh vực mà tại đó ông đã khẳng định rõ ràng nhất đóng góp to lớn và uy tín học thuật bao trùm của mình.

Ảnh hưởng và uy tín của GS. Trần Văn Giàu trong lĩnh vực nghiên cứu lịch sử Việt Nam cận - hiện đại được khẳng định trước hết không phải bởi vì số lượng khổng lồ các công trình ông đã công bố, mà chính là ở *cách tiếp cận và thái độ nghiêm túc nghề nghiệp* ông thể hiện nhất quán trong tất cả các công trình đó. Không nghi ngờ gì, rằng GS. Trần Văn Giàu là một sử gia mác xít. *Chất mác xít* - nói như lời của một học trò của ông, GS. Trần Quốc Vượng, đã “*ăn*” vào máu thịt ông (<http://www.ussh.vnu.edu.vn/d4/news/Giao-su...>).

Công trình của GS. Trần Văn Giàu có ảnh hưởng lớn, được trích dẫn nhiều, nên “*dù*” âm ập những tư liệu nhưng người đọc không hề thấy nhàm chán, mà ngược lại bị cuốn hút mạnh mẽ do cách ông biện giải rất hùng hồn, mạch lạc. Vì thế, không chỉ người học sử, nghiên cứu sử ở trong nước mà cả học giả nước ngoài cũng ham đọc sách của ông. *Ông là học giả Việt Nam đương đại được trích dẫn nhiều nhất trong các công trình của người nước ngoài viết về lịch sử Việt Nam cận đại*” (<http://100years.vnu.edu.vn...>).

Theo chúng tôi, các nhân tố ảnh hưởng đến phẩm chất, khí phách, tài năng của GS. Trần Văn Giàu được thể hiện ở những điểm sau:

Thứ nhất là phẩm chất, khí phách, tài năng, thông minh và nhạy cảm, thức thời cũng như sự khổ luyện phấn đấu kiên trì không mệt mỏi của ông.

Thứ hai, ông sinh ra trong gia đình giàu có nhất nhì Nam bộ nên có điều kiện học hành, đồng thời sống trong không khí

cách mạng thời ấy đã tác động vào ý thức nhạy bén của ông, từ đó ông đã sớm có giác ngộ cách mạng. Ông đi du học tiếp thu sáng tạo văn hóa văn minh khoa học tiên tiến phương Tây cũng như sự cập nhật tri thức sau này do khả năng ngoại ngữ và sự cầu thị.

Thứ ba là ông nắm vững tinh thần phương pháp luận mác xít đích thực, kinh điển và phương pháp khoa học tiên bộ của thời đại.

Thứ tư là sự rèn luyện và thách thức, trải nghiệm trong thực tiễn khốc liệt của đấu tranh cách mạng và nhận thấy trách nhiệm lớn lao của mình, biết dần thân vì sự nghiệp, con đường mình đã chọn.

Thứ năm là ảnh hưởng phương pháp tư tưởng của Tư tưởng Hồ Chí Minh, tinh thần yêu nước, ý chí dần thân, dám nghĩ, dám làm của người trí thức Nam bộ, tinh thần thực tiễn, thực tế của con người Nam bộ.

* * *

Với những công hiến của GS. Trần Văn Giàu cho khoa học, đúng như GS. Đinh Xuân Lâm - Phạm Hồng Tung nhận định: Là nhà giáo, GS. Trần Văn Giàu đã góp công xây nền, đắp móng cho nền giáo dục đại học Việt Nam mới, trực tiếp tham gia giảng dạy từ Trường Dự bị Đại học tới Trường Đại học Tổng hợp Hà Nội. Ông là người đã và đang trực tiếp hoặc gián tiếp đào tạo nhiều học trò xuất sắc cho nền sử học Việt Nam, trong đó có những nhà sử học lớn như Đinh Xuân Lâm, Phan Huy Lê, Hà Văn Tấn và Trần Quốc Vượng. Là nhà khoa học, thông qua hàng chục công trình khảo cứu khổng lồ của mình, GS. Trần Văn Giàu tự khẳng định vị trí, tầm vóc của *một sử gia vĩ đại nhất của nền sử*

học Việt Nam hiện đại. Cao hơn tất cả, ông là một nhân cách trí thức cộng sản mang đặc tính Nam bộ giản dị, bao dung, quyết liệt mà nhân ái, một bậc thầy mẫu mực được các thế hệ học trò tôn vinh, yêu kính (<http://100years.vnu.edu.vn...>).

GS. Trần Văn Giàu được Đảng và Nhà nước trao tặng nhiều huân, huy chương và các danh hiệu cao quý: Huân chương Hồ Chí Minh, Huân chương Độc lập, Huân chương Kháng chiến hạng Nhất, Giải thưởng Hồ Chí Minh (đợt 1, 1996); danh hiệu Nhà giáo nhân dân; danh hiệu Anh hùng Lao động (10/10/2002); Huy hiệu 80 năm tuổi Đảng. Ông cũng là nhà khoa học đầu tiên và duy nhất ở Việt Nam có giải thưởng khoa học mang tên mình ngay khi còn sống: Giải thưởng khoa học Trần Văn Giàu □

Tài liệu tham khảo

1. *Giáo sư Trần Văn Giàu - một học giả lớn, một nhân cách lớn*, <http://www.ussh.vnu.edu.vn/d4/news/Giao-su-Tran-Van-Giau-mot-hoc-gia-lon-mot-nhan-cach-lon-1-12134.aspx/>
2. *Hồi ký Trần Văn Giàu 1940-1945*, http://www.tapchithoidai.org/ThoiDai21/TranVanGiau_HoiKy_ToanBo.pdf/
3. Đinh Xuân Lâm - Phạm Hồng Tung (100 Years Vietnam National University, Hanoi), *Giáo sư, Nhà giáo Nhân dân, Anh hùng Lao động Trần Văn Giàu - Một học giả lớn*, <http://khoalichsu.edu.vn/giao-s-nha-giao-nhan-dan-anh-hung-lao-ng-trn-vn-giau-mt-hc-gi-ln/>
4. Bùi Hoàng Tám (2009), *Sĩ phu, trí thức thì không được hèn*, Báo Đất Việt, <http://www.chungta.com/nd/>

- tu-lieu-tra-cuu/si_phu_tri_thuc_khong_duoc_hen.html/
5. *Tổng tập Trần Văn Giàu* (2006, 2008), 3 tập, Nxb. Quân đội Nhân dân (tập 1 in năm 2006, gồm 1.879 trang về chủ đề Nam bộ và chống xâm lăng; tập 2 về chủ đề giai cấp công nhân; tập 3 về lịch sử tư tưởng và tự bạch). Xem thêm: <https://app.box.com/s/ufqet1198pntqtt69im4rse226rc9s2>).
 6. *Trần Văn Giàu - Nhà cách mạng tiêu biểu, học giả lớn, một nhân cách lớn*, <http://www.ush.vnu.edu.vn/d4/news/Giao-su-Tran-Van-Giau-mot-hoc-gia-lon-mot-nhan-cach-lon-1-12134.aspx>
 7. *Trần Văn Giàu từ nhà cách mạng đến sử gia*, <https://sites.google.com/site/hoangkimvietnam/tran-van-giau/tran-van-giau-tu-nha-cach-mang-den-su-gia/>
 8. *Trần Văn Giàu - Người cộng sản kiên trung, xuất sắc thuộc thế hệ đầu tiên của vùng đất Nam bộ*, <http://www.sggp.org.vn/chinhtri/2016/9/433684/#sthash.RwOUTJrP.dpuf/>
 9. *Trần Văn Giàu - nhà cách mạng hiện triết, cây đại thụ của nền sử học Việt Nam*, <http://www.tintucmientay.com.vn/Kham-pha-mien-tay/Dat-va-Nguoi/Tran-Van-Giau-nha-cach-mang-hien-triet-cay-ai-thu-cua-nen-su-hoc-Viet-Nam.html>
 10. <http://vietnamnet.vn/vn/giai-tri/phai-chi-tran-van-giau-co-mot-dua-con-3562.html>

(tiếp theo trang 54)

Để giảm thiểu lối sống tiêu cực, coi thường pháp luật của một bộ phận giới trẻ, cần tăng cường các biện pháp răn đe, xử phạt nghiêm minh, ngăn chặn sớm những hành vi có dấu hiệu vi phạm pháp luật; tạo sân chơi lành mạnh cho giới trẻ. Đặc biệt, cần có sự nhìn nhận đúng mức, khoan dung hơn và khoa học hơn về đồng tính luyến ái, song không khuyến khích và

không cho phép hôn nhân đồng tính mà tăng cường giáo dục giới trẻ để giảm thiểu tình trạng đồng tính luyến ái.

Luận án được bảo vệ thành công tại Hội đồng chấm luận án cấp học viện, họp tại Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh, tháng 12/2015.

TA.
giới thiệu